

Перевірка знань української мови як іноземної у Польщі

У статті описано спосіб перевірки знань української мови у Республіці Польща, представлено зразки екзаменаційних тестів, підготовлених Центральною Екзаменаційною Комісією Міністерства освіти Польщі для учнів гімназій (II ступінь середньої освіти) і ліцеїв (III ступінь середньої освіти). Ці тести описано для двох рівнів – елементарного й розширеного.

Ключові слова: українська мова як іноземна, мова національної меншини, елементарний / розширений рівень, розуміння зі слуху, розуміння писаного тексту, знання мовних функцій / мовних засобів, письмова робота.

Екзаменування у гімназії

Знання української мови як іноземної у Польщі перевіряють на різних рівнях. Перший із можливих – на рівні випускника гімназії (15 років, відповідник української дев'ятирічної освіти). Проте його можуть скласти лише ті учні, які вивчають українську як іноземну в школі, а таких небагато. Хоча приємно дивує те, що попри такий красномовний факт малої кількості потенційної аудиторії, екзамен узагалі впроваджено, й у 2012/2013 навчальному році він буде вперше підготовлений і проведений Центральною Екзаменаційною Комісією (ЦЕК) Міністерства освіти Польщі¹. Іспит реалізований у рамках запевнення перевірки знань мов національних меншин, що проживають на території республіки Польща, поміж іншими, литовської і німецької.

Варто згадати, що екзаменаційний аркуш має також *Додаток для учнів зі специфічними труднощами у навчанні*, й у такий спосіб значно полегшує певній групі дітей досить успішне написання екзамену. *Інформатор* для учня та *Зразок* іспиту з вимогами загальнодоступними документами, вони знаходяться на сторінці ЦЕК і дозволяють зорієнтуватися у вимогах до знань учня [1].

Учні з труднощами – це насамперед ті, у кого діагновано дислексію, тобто специфічні труднощі у читанні (у вужчому розумінні), дисорфографію, тобто труднощі в опануванні грамотного письма (різні види відхилень від правильного запису, а не тільки орфографічні помилки), дисграфію, тобто специфічні труднощі в опануванні каліграфічного письма (низький графічний рівень письма, так званий жахливий почерк). Проф., доктор наук Марта

¹ Gimnazjalista przystępuje do trzeciej części egzaminu z jednego z sześciu języków: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego i włoskiego. Od roku szkolnego 2013/2014 będzie można również wybrać język ukraiński. Gimnazjalista może wybrać tylko ten język, którego uczył się w gimnazjum jako przedmiotu obowiązkowego, http://www.cke.edu.pl/images/stories/informatory/inform_gimn_ukrainski.pdf

Богданович, яка підготувала розділ «Що варто знати про специфічні труднощі у навчанні» зазначає, що «специфічні труднощі у навчанні читання і писання виникають не тільки з опануванням рідної мови (наприклад польської), але й із вивченням іноземних мов» [2].

В Інформаторі, який є довідником для учня, «вказуються цілі екзамену, перелік правових актів, найважливіші інформації про форму і організування екзамену, стандарт екзаменаційних вимог і пояснення для учнів, опис структури екзаменаційних аркушів, критерії оцінювання та принципи оцінювання кожного завдання балами» [2]. Щодо правової основи іспиту, то «Обсяг умінь, які перевіряється під час екзамену, визначено в Додатку № 2, який становить невід’ємну частину Розпорядження Міністра національної освіти від 10 серпня 2001 р. про стандарти вимог, які є основою для проведення контрольних та екзаменів (З.В. № 92, п. 1020). Стандарти опрацьовані відповідно до Програмної бази загального навчання, яка знаходиться в Розпорядженні Міністра національної освіти від 15 лютого 1999 р. (З.В. № 14, п. 129). Вони згідні з Програмною базою загального навчання, яка знаходиться в Розпорядженні міністра національної освіти і спорту від 26 лютого 2002 р. стосовно програмної бази дошкільного виховання і загального навчання в різних видах шкіл (З.В. № 51, п. 458)»[2]. Як бачимо, це вельми продумана робота, яка об’єднує фахівців – українців зі всієї Польщі, насамперед працівників вузів, викладачів – мовознавців і літературознавців, а якщо йдеться про додаток до аркуша, то психологів й інших спеціалістів. Екзамен організовує відповідна для воєводства окружна екзаменаційна комісія.

Іспит має завдання перевірити знання української мови як іноземної. Програмною основою є загальні й детальні вимоги. Загальні вимоги подиктовані комунікативними компетенціями відповідно до Європейської системи опису мовної освіти (The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment) [3], в якій описано головні цілі навчання. Додаткові вимоги розвивають і доповнюють цілі мовної освіти, поміж іншими, визначають перелік умінь, якими повинен оволодіти учень, тематику завдань і можливі види текстів, які повинні використовуватися під час навчання іноземної мови.

Іспит складається з двох частин – елементарного і розширеного рівнів. Елементарний рівень передбачений для учнів, які вивчення української мови розпочали в гімназії, тобто вивчали її три роки, розширений рівень – для тих, які у гімназії продовжували навчання, розпочате в початковій школі.

Екзаменаційні завдання з іноземної мови на елементарному і розширеному рівнях складаються з перевірки таких умінь:

Елементарний рівень	Розширений рівень
Розуміння зі слуху Розуміння писаного тексту	Розуміння зі слуху Розуміння писаного тексту

Знання мовних функцій Знання мовних засобів	Знання мовних засобів Письмова робота
--	--

Розуміння зі слуху. Основою цього завдання є перевірка знань і вмінь учня на основі коротких текстів, які звучать двічі (аудіозапис). Крім текстів іноземною мовою, звучить також інструкція польською. Тривалість запису, усього завдання з інструкцією – близько 10 хвилин (початковий рівень) та 12 хв. (розширений), джерело запису – оригінальні й адаптовані тексти, записані мовцями, для яких іноземна мова є рідною (native-speaker). Типи завдань – завдання закриті, багатократного вибору (для елементарного рівня – в іконографічній формі), завдання типу «вірно / невірно», підбір відповіді. Кількість завдань – 3-4 (для розширеного рівня – 2-3).

Розуміння писаного тесту. Для обох рівнів: текст повинен бути оригінальним і адаптованим, 3-4 завдання закритого типу, завдання «вірно / невірно», підбір відповіді.

Знання мовних засобів (лексично-граматичних) на основі окремих речень або коротких текстів. Для обох рівнів: текст повинен бути оригінальним і адаптованим, 2-3 завдання. Для початкового рівня – завдання повинні бути закритого типу, з можливістю багатократного вибору, завдання на підбір відповіді. Для розширеного рівня – завдання відкритого типу, заповнення пропусків поданими словами у певній граматичній формі, парафразування речень, переклад фрагментів речень іноземною мовою, складання речень із поданих лексичних одиниць.

Знання мовних функцій (тільки для початкового рівня). Завдання мають на меті перевірити знання мовних функцій, а також їхню подібність чи відмінність у способі реалізації польською та українською мовами. Йдеться насамперед про вміння правильно zareagувати на висловлювання в усній чи писемній формі, а також про мовне усвідомлення змісту. Основу цих завдань становлять короткі аудіозаписи (1-2 речення) з інструкцією польською мовою, які звучать двічі. Інші завдання ґрунтуються на коротких текстах чи іконографічному матеріалі, який знаходиться в аркушах із завданнями. Кількість завдань – 3-4, це вправи закритого типу, з можливістю багатократного вибору, а також підбір відповіді.

Письмова робота (тільки для розширеного рівня). Це завдання відкритого типу, воно полягає у написанні короткого (50-100 слів) тексту. Це може бути особистий лист, повідомлення, e-mail з елементами опису, перебігу події, запрошення, висловлення і аргументування думки, враження тощо, згідно з детальними вказівками, поданими в завданні. Кожен із них складається з трьох елементів, які учень повинен урахувати у своїй відповіді. Кожна відповідь оцінюється екзаменатором відповідно до наступних критеріїв: зміст написаного, логічність і зв'язність тексту, використання й правильність мовних засобів. Ці критерії заміщені в таблицях, що полегшує роботу екзаменатора.

Наприклад, в оцінці логічності і зв'язності тексту береться до уваги, чи і якою мірою текст постає цілісним твором завдяки зрозумілому граматичному і лексичному оформленню речень, а також абзаців і тексту в цілому. В оцінці логіки висловлювання беремо до уваги, чи і якою мірою відповідь є зрозумілою, а не постає лише набором окремих, не пов'язаних між собою речень. Для оцінки мовних засобів важливою є різноманітність лексико-граматичних структур, використаних учнем (достатня кількість одиниць, конкретність формулювання повідомлення (йдеться про такі конструкції, які вирізняються нешаблонністю); обмежена кількість із типовим формулюванням думки; дуже обмежена кількість, яка унеможливує реалізацію завдання). Правильність мовних засобів оцінюється відповідно до кількості граматичних, лексичних і орфографічних помилок, при врахуванні їхнього впливу на розуміння і сприйняття написаного тексту. Наводимо зразок такого тесту, у якому подаємо типові завдання [4]:

Зразок: завдання початкового рівня. Усі завдання (інструкції) у екзаменаційному аркуші записані польською мовою.

I. **Розуміння зі слуху.** Двічі звучить п'ять коротких текстів (зазвичай діалоги), на основі інформації в них потрібно вибрати правильну відповідь. /Zadanie 1. Usłyszysz dwukrotnie pięć krótkich tekstów. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu w pytaniach 1–5 z podanych odpowiedzi wybierz właściwą. Zakreśl literę A, B lub C./

1. *Де можна почути таке повідомлення?*

A. у готелі

B. у магазині

C. у кінотеатрі

1. 1. Транскрипція:

Степане, привіт! Василь турбує. Знаю, що не можеш взяти трубку, але маю для тебе важливу інформацію. Якщо хочеш, можу купити тобі комп'ютерну гру, про яку ми говорили. Якщо я придбаю її сьогодні, отримаю 50% знижки і замість платити 400 гривень заплачу 200. Передзвони, прошу! У крамниці буду до 16.30. Бувай!

2. *Про що розмовляє Оля?*

A. про свої канікули

B. про свою школу

C. про своє хобі

2. 1. Транскрипція:

Віктор: Чи це правда, що ти вступила до гуртка любителів фотографії?

Оля: Так. Там чудово! Зустрічаємося двічі на тиждень після занять, часто відвідуємо різні куточки міста і робимо багато фотографій. Це приносить таке задоволення, що почувуюся як під час канікул.

Віктор: Г-м, цікаво!

II. **Розуміння висловлювань.**

1. Двічі звучать чотири питання. До кожного треба підібрати правильну відповідь. Одна з них є зайвою. Usłyszysz dwukrotnie cztery pytania (1–4). Do każdego z nich dobierz właściwą odpowiedź (A–E). Wpisz rozwiązania do tabeli. Jedna odpowiedź została podana dodatkowo i nie pasuje do żadnego pytania.

A. *Ні, він їде на Майдан Незалежності.*

B. *Недалеко від лікарні.*

C. *Через два тижні.*

D. *Думаю, це було у вівторок.*

Е. *За місто, на дачу.*

1.1. Транскрипція

Pytanie 1. Галя, де ти живеш?

Pytanie 2. Куди ви їдете на вихідні?

Pytanie 3. Автобус номер п'ять їде до проспекту Шевченка?

Pytanie 4. Микола, коли в тебе починаються канікули?

2. Доповнити діалоги, вибираючи з поданих відповідей ту, якої бракує у тексті.

X: *Богдане, що будемо замовляти?*

Y:

A. *Моя бабуся дуже смачно готує.*

B. *Може візьмемо десерт?*

C. *Дякую, і вам смачного!*

3. До кожної описаної ситуації підбери відповідну реакцію.

3.1. *У касі ти купуєш квиток до Києва. Що ти скажеш? / W kasie kupujesz bilet do Warszawy. Co powiesz?!*

A. Дайте, будь ласка, квиток до Варшави.

B. Хочу дістати білет до Варшави.

C. Чи можу я повернути білет до Варшави?

3.2. *W księgarni chcesz zapytać o przewodnik po polsku. Co powiesz?*

A. Вибачте, чи ви маєте путівник польською мовою?

B. У вас є екскурсовод, який розмовляє польською мовою.

C. Вибачте, у вас є екскурсовод по Польщі?

III. Розуміння писаного тексту.

1. Прочитай три пропозиції зимового відпочинку для молоді, а також інформацію про чотирьох осіб, яких це може зацікавити. Підбери для кожного з них відповідну. Одна пропозиція може зацікавити двох із них. /Przeczytaj trzy oferty letniego odpoczynku dla młodzieży (A–C) oraz informacje o czterech osobach, które mogą być tymi ofertami zainteresowane (1–4). Do każdej osoby dopasuj ofertę, która by jej najbardziej odpowiadała. Wpisz rozwiązania do tabeli. Jedna oferta pasuje do dwóch osób/.

Котра пропозиція зацікавить когось, хто

1. *мріє завоювати приз керівника спортивного клубу?*

2. *хоче навчитися співати пісень?*

3. *цікавиться фотографуванням?*

4. *цікавиться історією запорожців, їхніми звичками і пригодами?*

1.1. Транскрипція.

Юні друзі! Ви хочете корисно і цікаво провести канікули? Ми залюбки допоможемо Вам!

A. Табір «Козацька фортеця» дбає про цікаве літнє дозвілля учнів та школярів. Сюди приїжджають ті, хто хоче спробувати справжнього козацького життя та відпочити від школи, батьків, телевізорів і комп'ютерів. Тут можна навчитися їздити верхи, управляти старовинним човном, стріляти з лука, орієнтуватися в лісі, знаходити шлях за допомогою компаса, ознайомитися з козацькою кухнею. Вихованням займаються вчителі історії та досвідчені інструктори.

B. Літній табір «Чайка» в Криму приймає хлопців і дівчат віком від 8 до 15 років. Він розташований на березі моря, у ньому є Будинок дитячої творчості, кіноконцертний зал і фотомайстерня. Тут працюють гуртки різного спрямування: танцювальний, художній, вокальний, історії українського козацтва, рукоділля. Кожен з вас знайде собі щось до

вподоби. У таборі проводять конкурсні програми, костюмовані шоу, концерти, вечірні вогнища. Щодня дискотека і розважальні програми.

С. Спортивний табір клубу карате «Агеу» запрошує молодь, яка хоче пережити незабутню пригоду. У таборі чудовий парк з тенісним кортом, волейбольним, баскетбольним та футбольним майданчиками, річка, джерело мінеральної води. Крім тренувань з карате, хлопці і дівчата займаються й іншими видами спорту. Вихователями працюють педагоги, студенти інституту фізкультури та тренери. Відпочинок у таборі закінчується змаганням за кубок Директора клубу.

2. Прочитай чотири тексти. До кожного з них підбери відповідне речення.

Одне з речень є зайвим. /Przeczytaj teksty (1–4) Do każdego z nich dobierz odpowiednie zdanie (A–E). Wpisz rozwiązania do tabeli. Jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnego tekstu/.

A. Такий текст заохочує до здорового харчування.

B. Це текст, який можемо прочитати на упаковці ліків.

C. Цей текст – це реклама нового дитсадка.

D. Автор цього тексту шукає житло.

E. Табличку з таким написом можна побачити у музеї.

IV. Знання мовних засобів.

Прочитай текст. Із чотирьох слів вибери відповідне, граматично і лексично правильне, заповни пропуск у тексті. Три слова подані додатково, вони не підходять до тексту.

До аеропорту Дмитро 1. _____ дуже рано. Він 2. _____ Галину, свою молодшу сестру, яка мала прилетіти з Німеччини о сьомій годині. Дізнавшись у довідковому бюро, що літак із Берліна 3. _____ за півгодини, він пішов до залу чекання.

A.	B.	C.	D.	E.	F.
приходив	зустрічав	заземлиться	вітав	приїхав	приземлиться

Завдання для розширеного рівня.

I. Розуміння зі слуху. Двічі почуєш 4 висловлювання на тему здоров'я. На основі почутої інформації підбери відповідне речення. Одне з них є зайвим. /Zadanie 1. Usłyszysz dwukrotnie cztery wypowiedzi na temat zdrowia. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu dopasuj do każdej wypowiedzi (1– 4) odpowiadające jej zdanie (A– E). Jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi/.

A. Мене лікує усмішка лікаря.

B. Регулярно й охоче відвідую кабінет стоматолога.

C. Допмагаю собі без зайвих розмов та порад.

D. Мені допомогла розмова з ровесниками.

E. Вважаю, що здорове харчування впливає на наш вигляд.

Transkrypcja

1. Особисто я вважаю, що запорукою здоров'я і краси є профілактика. Не біжу в поліклініку з уже опухлою щокою, або коли шлунок чи хребет починають сильно боліти. Я часто буваю у лікаря, який перевіряє мої зуби. Біль тільки сигналізує про хворобу, а їй слід запобігти. Отже, погодьтеся зі мною, що краще не доводити до моменту, коли негайно треба звертатися до лікаря.

2. На жаль, я часто хворію і доводиться ходити до спеціалістів. Найбільше мені не подобаються візити у стоматолога. Ларинголога не зараховував до моїх улюблених доти, доки не потрапив в один кабінет, у якому молоденька спеціалістка не тільки не завдавала болю, а й ще всміхалася чудово. Це мене влаштовує.

3. Є такі дні, коли нічого не хочеться, почуваю себе самотнім, у безвихідній ситуації. Я навіть звернувся за порадою до лікаря, але він не допоміг. Одного разу я зустрівся з друзями і щиро розповів їм про свої справи. Виявилось, що не тільки я змагаюся з такими проблемами. Мені відразу стало легше і повернувся добрий настрій.

4. Деякі вважають, що це питання нетактовне, хоча багато молодих людей страждає від прищів на обличчі. Це дуже погано впливає на вигляд, самооцінку і в результаті – на наше самопочуття. Я ходжу до лікаря, намагаюся також регулярно користуватися порадами спеціаліста з харчування. Дотримуюся дієти і чекаю результатів.

II. Розуміння писаних текстів.

1. Прочитай текст про те, що може нам забезпечити радість і добре самопочуття. До кожного абзацу підбери речення, яке формулює головну думку. Одне з них є зайвим. /Przeczytaj tekst o tym, co może zapewnić ci radość i dobre samopoczucie. Do każdego akapitu (1 – 3) dopasuj zdanie wyrażające jego główną myśl (A–D). Wpisz odpowiednie litery obok numerów akapitów. Jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnego akapitu/.

ЩОБ БУТИ МІЦНИМ І ВЕСЕЛИМ!

1. ____ Що найважливіше? Почнемо з режиму дня. Якщо ти будеш спати, їсти, гуляти, готувати уроки завжди в один той же час, твоєму організму буде легко працювати, а ти почуватимешся здоровим і бадьорим. Виявляється, що швидше починають працювати, менше втомлюються і швидше засинають учні, які дотримуються цих правил.

2. ____ Шкільні заняття і підготовка уроків займає багато часу. Немало часу займають додаткові заняття, які розвивають ваші зацікавлення. Але пам'ятайте, що навчання треба чергувати з активним відпочинком. Фізичні вправи на свіжому повітрі, екскурсії, прогулянки, поїздка за місто – все це дає чудовий заряд енергії на наступний тиждень.

3. ____ Особливу увагу треба приділяти харчуванню. Їжа має відповідати потребам молодого організму і забезпечити його розвиток. Вона мусить бути різноманітною, містити білки, жири, вуглеводи, мінеральні речовини та вітаміни. Тому купуй молоко, сир, овочі та фрукти, рибу та м'ясо, пий мінеральну воду і свіжі соки!

A. Не забувай про рух!

B. Будь розумним господарем свого холодильника!

C. Склади розклад з точним розпорядком дня!

D. Навчися позитивно думати!

2. Прочитай текст, у якому відсутні 4 речення. Доповни його реченнями з вибору так, щоб текст був логічним і правильним. Одне речення – зайве./Przeczytaj tekst, z którego usunięto cztery zdania. Wpisz w luki 1–4 litery, którymi oznaczono brakujące zdania (A–E), tak aby otrzymać logiczny i spójny tekst. Jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej luki/.

ІНТЕРНЕТ

Сьогодні Інтернет – це потужне джерело інформації й альтернатива довідникам, словникам, картам, а навіть книгам і підручникам. Це не тільки звичайний поширювач інформації, але також комунікаційний засіб комунікації для кожного з нас. 1. ____ . Вони мають доступ до нього в себе вдома або у друзів. 2. ____ . Кількома натисками на клавіатурі вони мають можливість пошуку і доступу до того, що їм потрібно. Можуть прочитати новини, книжку, послухати музику, подивитися фільм. Але Інтернет ніколи не замінить якісну освіту. Чому? 3. ____ . Він навчить як безпечно переходити від однієї сторінки до іншої, як користуватися електронною поштою, і як швидко надіслати листа своєму другові з іншого континенту. Вчитель підкаже, як знаходити, аналізувати й використовувати інформацію доступну в мережі. 4. ____ . А. Крім того, у стінах школи: в бібліотеці або комп'ютерному класі.

B. Тому що для цього завжди потрібен учитель.

C. Учень творить всесвітню базу комп'ютерних систем.

D. Дуже часто ним користуються також учні.

E. А також усвідомить, що Інтернет – це інструмент для підвищення знань.

3. Прочитай інформацію про трьох осіб і підбери для них пропозицію літнього відпочинку. Одна з них є зайвою. /Przeczytaj informacje o trzech osobach (1–3) oraz cztery propozycji doskonalenia językowego (A–D). Następnie do każdej osoby dopasuj jedną propozycję, która by jej najbardziej odpowiadała. Wpisz rozwiązania do tabeli. Jedna propozycja została podana dodatkowo i nie pasuje do żadnej osoby/.

1. Михайло вважає, що найкращий спосіб вивчення мови – це перебування у державі, в якій нею спілкуються. Тому під час літніх канікул він вирішив поїхати на двотижневий курс вивчення англійської мови за кордон.

2. Ірина вже добре володіє іноземною мовою. На вихідні вона хотіла б відпочити й у приємній атмосфері поспілкуватися іноземною мовою.

3. Ігор непогано володіє іноземною мовою. Він вивчає мову вже два роки. Тепер він хоче вчитись удома самостійно і безкоштовно.

A. Запрошуємо на Курси іноземних мов до Скарбниці знань! У нас Ви зможете зустрітися з цікавими людьми – нашими гістьми з США, Великобританії та інших країн. Ми пропонуємо Вам інтерактивну форму навчання, поміж іншими, перегляд американських фільмів. Серед учасників нашого курсу буде також розіграно приз – тижневу поїздку до Лондона. Чекаємо Вас!

B. Розпочинаємо набір на курси іноземних мов у центрі «Бояр»! На нашому сайті Ви можете безкоштовно пройти тестування своїх знань іноземної мови. З понеділка по п'ятницю, у зручній для Вас час, пропонуємо заняття вдома або у нашому центрі, індивідуально або у невеликих групах (2-4 особи).

C. Інтернет-курс англійської для тих, хто хоче добре володіти іноземною мовою! Курси проводимо безкоштовно. Маємо чудову пропозицію - підготований збірник тестових завдань та інтерактивних вправ. Ви можете самостійно вибрати рівень навчання й учитися тоді, коли маєте час та бажання.

D. 20 червня – 25 серпня запрошуємо на літні курси англійської мови в Оксфорді! Це курс для молодих людей із різних куточків світу. Забезпечуємо проживання в англійських сім'ях і пропонуємо участь у різних культурних заходах. Вартість навчання для одного студента – 170 євро за 7 днів, або 300 євро за 14 днів. Вартість подорожі учасники оплачують самостійно.

III. Знання мовних засобів. Переклади українською подані в дужках фрагменти, так щоб речення було правильне граматично і логічно. Враховується також орфографія. /Przetłumacz na język ukraiński podane w nawiasach fragmenty, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań/.

1. Мій брат молодший (ode mnie o pięć) років.
2. Учні дуже часто (korzystają ze słowników)
3. Моя мама дуже любить розповідати (o swoich przygodach)
4. Завтра (kolację zjemy w restauracji) разом з нашими друзями з Канади.
5. (Co tydzień tam) заняття з української мови.

IV. Письмова робота. Напиши мейл до подруги в Україні про фільм, в якому потрібно - пояснити, чому цей фільм тобі сподобався; - чому ти його рекомендуєш подивитися; - описати, що сталося, коли ти повертався з кінотеатру. /Obejrzałeś/obejrzałaś film w nowym kinie. W mailu do kolegi/koleżanki z Ukrainy: - wyjaśnij, dlaczego nowe kino Ci się podobało; - napisz, dlaczego polecasz obejrzany film; - opisz, co zdarzyło się, kiedy wracałeś/wracałaś z kina/.

Екзаменування у ліцеї. Закінчена середня освіта

Випускний іспит із української мови як мови національної меншини проходить у школах із українською мовою навчання. У Республіці Польща є початкові школи, гімназії та ліцеї (*zespół szkół*) у Білому Борі, Перемишлі, Легніці, Гурові Ілавецькому, а також початкова школа й гімназія у Бартошицях. У Банях Мазурських і Бельську Підляському є класи з українською мовою викладання.

Цей екзамен для учнів згаданих шкіл є обов'язковим, вони складають його в останньому класі ліцею, іспит є складовою частиною отримання атестату зрілості. Він має два рівні – елементарний і розширений, учні можуть обирати рівень самостійно. Зразок іспиту початкового рівня заміщений нижче, розширений рівень відрізняється відсутністю в екзаменаційному аркуші Частини I, тобто учні пишуть тільки твір на запропоновану тему (вибирають із двох тем). Вимоги, інформація щодо перебігу, оцінювання іспиту знаходяться на сторінці ЦКЕ [5].

Іспит складається з двох частин – усної і письмової. Усна частина не має поділу на рівні й оцінюється учителями української мови відповідної школи. Вона складається з двох частин – реферату учня (презентації) на обрану тему (1) й розмови учня з екзаменатором щодо його відповіді (2). Усна частина триває близько 25 хвилин і передусім повинна перевірити комунікативні вміння учня. Учні отримують пропонувані теми доповідей на початку навчального року, вони самостійно повинні вибрати одну з них і визначитися зі способом презентації результатів опрацьованого матеріалу. Під час виступу учні можуть використовувати допоміжні засоби, необхідні для реалізації завдання, напр., знятий ними фільм, записану музику, інтерв'ю або репортаж українською мовою, наводити цитати з літератури, показувати репродукції творів мистецтва, кадри кінофільмів, фотографії тощо. Учні можуть послуговуватися планом виступу, згідно зі зголошеним раніше директорові школи, вони зобов'язані також попередньо дати екзаменаторам список використаної літератури, яка була необхідною для підготовки виступу.

Під час іспиту перевіряються й оцінюються мовні компетенції, знання теми, а в другій частині – розуміння питань екзаменатора, вміння формулювати відповіді, самостійність у підготовці презентації, вміння відстоювати власну точку зору. Друга частина іспиту може відбутися лише після виступу учня, екзаменатор повинен нотувати запитання, пізніше внести їх до протоколу. На основі двох частин іспиту оцінюється правильність мови й мовна компетенція. Критерії оцінювання є однаковими у всіх школах на території Польщі². За вміння реалізувати і представити тему (композицію) учень отримує 25% оцінки, за відповіді на запитання – 30%, за правильність висловлювання – 45%.

² Критерії оцінки усної відповіді – див.

http://www.cke.edu.pl/images/stories/Inf_mat_od2008/ukrainski_a.pdf, С. 17.

Письмову частину учні пишуть на одному з двох рівнів, а результати перевіряють члени екзаменаційної комісії ЦКЕ. Письмова частина елементарного рівня повинна перевірити вміння читати зі зрозумінням текст нехудожнього стилю й писати твір на тему художнього твору. Під час цієї частини іспиту учні можуть користуватися словниками. Перелік художніх творів передбачений в Інформаторі про екзамен із української мови від 2008 року [6]. Час на розв'язання завдань і написання твору складає 170 хвилин. Текст, на основі якого учні повинні виконати завдання, повинен бути публіцистичного або популярно-наукового стилю на сучасні теми, написаний правильною літературною українською мовою, його зміст не повинен ображати представників інших націй, релігій, людей іншого світогляду. Питання до тексту повинні стосуватися:

Щодо семантики:

- розуміння слів, фразеологізмів, речень; прямих і переносних значень, значень слів із контексту, поглядів автора, пошуку слів-ключів;
- розуміння думок у частині тексту або в цілому тексті, пошук і поділ інформації, встановлення важливості інформації, порівняння, пошук аналогії й протилежностей;
- розуміння головної думки, тексту як цілісного твору;
- вміння робити висновки.

Щодо рівня структури тесту:

- композиція тексту і правила організації тексту, тобто вміння відрізнити вступ, головну частину, закінчення, висновки;
- розуміння причинно-наслідкових відношень у творі, встановлення тези, гіпотези, аргументів, контраргументів, прикладів, висновків, залежності між реченнями, абзацами і частинами тексту;
- розуміння значень висловлювань, які вказують на спосіб мислення автора, тобто розуміння значень слів, які вказують на висновки, підтримання думки, відхилення від головної теми – дигресію, повтор думок і слів, що стосуються думки з попереднього абзацу.

Щодо рівня комунікації:

- походження тексту
- упізнання мовця
- інтенції мовця (ціль тексту)
- потенційного адресата і спосіб впливу на нього
- стилістичні риси твору і розуміння функціональності мовних засобів.

Зразок іспиту – елементарний рівень. На відміну від елементарного рівня, усі завдання записані українською мовою.

Частина I – розуміння читаного тексту. Прочитай уважно текст Тетяни Федоренко *На висоті серця*. Дай відповіді на запитання. Відповідай тільки відповідно до тексту і лише власними словами, якщо у завданні не передбачено інше.

1. З давніх-давен, окрім мудрості почуттів на протигагу розумній мудрості голови, серце уособлювало любов, співчуття, розуміння й милосердя. [...] Водночас серце – це древо мудрості – всього лиш людський орган, який нерідко кличе на поміч. Розмовляти й допомагати непросто, не кожному під силу. Як кажуть, багато званих, та мало обраних. Чудесними тонкощами спілкування з відкритим серцем володіє український кардіохірург, Герой України, академік Геннадій Книшов. [...]

2. – Микола Михайлович Амосов був упевнений, що кількість знань не завжди переходить у якість, коли мова йде про творчість, – згадує нині директор Національного інституту серцево-судинної хірургії імені Амосова Геннадій Книшов. [...] Його дратували інтелектуали, котрі не могли відрізнити головне від другорядного, не могли практично використати свої знання для конкретної допомоги хворому. А ще він підтримував лише тих людей, для котрих медицина була творчою лабораторією. [...]

3. Мені він повірив, допоміг залишитися на курсах. [...] Я ж був приголомшений новизною методів Амосова. Думав лише про те, як цього навчитися. Після закінчення він запропонував мені аспірантуру. І хоча я був із ним у клініці з ранку до ночі, асистував йому на всіх операціях і брав участь у всіх експериментах – ніякого попуску не мав. До учнів Микола Михайлович був іще вимогливішим, ніж до інших медиків. [...]

4. Сьогодні в амосовському інституті, яким без малого 20 років керує Геннадій Книшов, щороку роблять понад п'ять з половиною тисяч операцій на серці, консультують близько 30 тисяч людей з усіх країв України. Українські кардіохірурги оперують серце з чудовими результатами: переважно завдяки власним науковим розробкам їм удається рятувати життя пацієнтів при різних патологіях із щонайменшими втратами – показник післяопераційної смертності сягає близько 2%. Це один із найнижчих показників у світі. Науковими відкриттями й розробками українських учених захоплюється світова світила медицини. [...]

5. Деякі роботи, відверто кажучи, революційні. Скажімо, розробка нового підходу до вивчення анатомії серцевого м'яза. Ще Леонардо да Вінчі зауважив, що серце — це спіралеподібний м'яз. Хоч як дивно, і кардіологи довго не цікавились цим питанням. Сьогодні ж в інституті Амосова довели, що знання про спіралеподібність (стрічка у вигляді вісімки) серцевого м'яза допомагає лікувати серцеву недостатність електрокардіостимуляцією. [...]

6. – Наші наукові розробки, справді, позитивно впливають на результативність лікування. Це нині очевидно, – розмірковує Геннадій Васильович. – Та от яке в мене подвійне враження: коли я щодня буваю в клініці, відвідую реанімацію й бачу результат – ускладнення, помилки хірургів, анестезіологів, перфузіологів, прорахунки молодшого медичного персоналу, то весь час караюсь: цього можна було б уникнути, цього не допустити, а ці дані інтерпретувати правильно, а значить, врятувати життя пацієнтові. І тоді я страшенно незадоволений. А тому щонайменший прорахунок стає приводом до серйозного аналізу роботи. Я змушую всіх навчатися, читати, не зупинятися у професійному зростанні. І не тільки лікарів, а й перших їхніх помічників – медсестер. Саме вони найтриваліше спілкуються з хворими, і тут немає жодних дрібниць. Так-от, потрібно, щоб медсестри не просто виконували призначення, а глибоко розуміли, для чого вони це роблять. [...]

7. Неуважність, байдужість, недогляд, недостатній професіоналізм можуть обернутися смертю пацієнта. І це не просто сумна статистика, це втрата рідної, близької людини, для родини ж – це трагедія. Саме тому я проповідую таку ідеологію: хворі після операції, яка минула вдало, не повинні помирати за жодних обставин.

8. [...] Необхідно аналізувати помилки, читати й обговорювати проблему з колегами, їхати навчатися за кордон. З нашого інституту щороку їдуть до 40 чоловік. Це, щоправда, за умови, якщо переважає цілковитий інтерес до справи, захоплення нею. Тоді від глибокого занурення в те, що вивчаєш, виникає й любов, і сміливість, і впевненість. І народжується незбориме прагнення вдосконалюватися. А з другого боку, коли через певний час повертаюся з відрадження й спостерігаю за стосунками пацієнт – лікар у нашому інституті, то, справді, пишаюся своїми колегами. Вони ж бо в таких тяжких умовах, при незадовільному фінансуванні, низькому заробітку залишаються професіоналами світового рівня, вміють співпереживати й співчувати пацієнтові. До того ж мають бажання вдосконалюватися. І це чудово! [...]

9. Розрив між застосуванням українськими кардіохірургами передових технологій, більш ніж гідним представництвом нашої країни на міжнародних симпозіумах і конференціях із проблем серцево-судинних захворювань і скромними умовами, у яких творять дива вітчизняні фахівці, їхніми мізерними зарплатами – вражає. Це не заважає академікові Книшову, який уперше в Україні ввів у клінічну практику методику аорто-коронарного шунтування, упевнено заявляти: люди в Україні не повинні помирати від інфаркту. [...]

10. Принцип роботи серця академік Книшов порівнює з принципом викручування мокрого рушника. М'яз скорочується послідовно, орган міняє свою форму — скручується й витягується. Як стверджує вчений, він звернув на це увагу, коли в інституті почали оперувати пацієнтів з ішемічною хворобою на працюючому серці. Тоді він і побачив, як серце скручується і навіть зняв на відео. А невдовзі на одному з

наукових конгресів на цю ж тему зробив доповідь американський кардіохірург Бакберг. Майже водночас український і американський науковці почали працювати над проблемою. [...]

11. [...] Інфекційний ендокардит – так звучить діагноз – складна патологія. Проте якщо світ тільки вчиться рятувати життя таких хворих, то українські хірурги зробили справжній прорив. На конгресі кардіохірургів американські вчені вивели своєрідний «стандарт смертності» від цієї недуги –15%. Український хірург Геннадій Книшов представив показник... 1,5%, чим неймовірно вразив присутніх – зал кілька хвилин мовчав від подиву! [...]

“Україна” 1/2008 (№ 2020)

У залежності від складності питання, воно оцінюється кількістю балів – від 1 до 2, іноді за допомогою часткових балів (1-2-3). Наприклад, якщо у завданні треба навести синоніми до поданого слова, відповідь передбачає 3-4 синоніми, а учень запише тільки 1-2 слова, то він отримає 2 бали замість трьох. У наведеному нижче переліку завдань до тексту навпроти кожного з них подаємо вміння, які перевіряються у цьому виді завдання і зазначаємо відповідне формулювання у запитанні. Це лише прикладові завдання, вони можуть відрізнятися в залежності від обраного й запропонованого Екзаменаційною комісією тексту.

Завдання 1 (1 бал) – знання мовних засобів і розуміння фразеологізмів

Поясни фразеологізм: “багато званих, та мало обраних” (1 абзац та цілий текст).

Завдання 2 (1 бал) – перевірка інтенції автора, його ставлення до описуваного

Який недолік лікарів, на думку академіка М. Амосова, є перешкодою ефективної допомоги хворому? (2 абзац)

Завдання 3 (1 бал) – розуміння значення вислову, розуміння думок у частині тексту або в цілому тексті

Поясни значення вислову Г. Книшова: “ніякого попуску не мав” (3 абзац).

Завдання 4 (2 бали)

Що засвідчує про професіоналізм кардіохірургів Клініки ім. М. Амосова? (4 абзац)

Завдання 5 (1 бал) – вміння порівнювати і зіставляти факти

Який зв’язок мають дослідження українських кардіохірургів з відкриттям Леонардо да Вінчі? (5 абзац)

Завдання 6 (1 бал) – знання мовних засобів

3-серед поданих іноземних термінів виділи підкресленням 3 медичні терміни (в разі потреби звернись до 5, 6 абзацу).

інфляція, реанімація, анестезіологія, метонімія, анатомія.

Завдання 7 (2 бали) – пошук і поділ інформації, встановлення важливості інформації, вибір інформації

Маючи на увазі 6 абзац, визнач, що найчастіше викликає незадоволення і турботу в лікарській практиці героя статті.

Завдання 8 (1 бал) – вміння аргументувати, знаходити факти, розуміти причинно-наслідкові відношення у творі

Поясни, чому українські кардіохірурги є професіоналами світового рівня, попри проблеми в діяльності закладів охорони здоров’я? (абзац 8, 9)

Завдання 9 (1 бал) – вміння аргументувати

У чому полягає обмін досвідом українських й закордонних лікарів-фахівців? (10, 11 абзац)

Завдання 10 (1 бал) - встановлення тези, аргументів, прикладів, висновків

Яке важливе кардіологічне відкриття належить водночас українським і американським науковцям? (10 абзац)

Завдання 11 (1 бал) - розуміння значення висловлювань, які вказують на спосіб мислення автора

У чому полягає перевага українських кардіохірургів над світовими в ділянці лікування ендокардиту? (абзац 11)

Завдання 12 (2 бали) - встановлення залежності між абзацами і частинами тексту, розуміння думок у частині тексту або в цілому тексті, пошук і поділ інформації

Беручи до уваги наведену статтю, **вибери 2 відповіді**, які найбільш доцільно визначають мету її написання:

а) стаття є рекламною агіткою Інституту й Клініки ім. М. Амосова

б) ознайомлює з досягненнями української кардіохірургії

в) показує етичні й професійні принципи лікарів-кардіохірургів Інституту ім. М. Амосова

г) ознайомлює зі станом сучасної української медицини.

У другій частині екзаменаційного аркуша знаходяться завдання, які перевіряють вміння писати твір на художню тему (література, мова, культура). Учень отримує дві теми і два тексти (до 1000 слів), які нагадують йому весь твір і містять сформульовані теми; для написання він обирає одну тему. В такий спосіб перевіряється вміння написати довшу, зв'язну відповідь українською мовою, а також розуміння художнього твору на рівні його головної ідеї. Теми можуть стосуватися інтерпретації проблеми, поставленої у творі, фрагменту тексту щодо цілого твору, проблеми в тексті щодо іншого твору, не заміщеного у аркуші, але з переліку творів, обов'язкових для прочитання, характеристики головного героя, способу його представлення, опису функцій мотиву, символів тощо. У темі повинно бути чітко вказано, що зі згаданих вмінь перевіряється, тому тема повинна бути конкретно і чітко сформульованою.

Частина II – написання власного тексту відповідно до літературного твору, поданного нижче.

Тема 1: На основі віршів *Скорбна Мати* Павла Тичини та *Mater Dolorosa* Б.-І. Антонича проаналізуйте мотив Страждальної Матері.

Тема 2: Краків очима письменників. Порівняйте на основі аналізу наведених творів: Богдана Лепкого *Коцюбинський у Кракові* та Тараса Прохаська *Як я перестав бути письменником*.

Розширений рівень

Письмова частина екзамену розширеного рівня перевіряє вміння читати зі зрозумінням художній твір, а також на його основі писати власний твір. Тривалість іспиту – 180 хвилин. Учень отримує дві теми, вибирає одну з них. Художній твір повинен походити зі списку творів які учень повинен прочитати, інформацію про це можна знайти в Інформаторі про іспит із української мови на сторінці ЦЕК. Якщо темою передбачено порівняння текстів, ідей тощо, то один із творів може бути іншим, ніж передбачений списком літератури (напр., популярно-науковий текст, чи критичний), але тексти, або їхні фрагменти (до 1000 слів) повинні бути заміщені в екзаменаційному аркуші. При написанні твору, перевіряються вміння написати довший, зв'язний текст українською мовою, прочитати і проаналізувати твір на рівні ідеї й художньої організації. Опрацювання теми на розширеному рівні вимагає вміння аналізувати ті

інтерпретувати тексти. Теми можуть стосуватися порівняння творів, характеристики способу зображення головного героя, характеристики способу зображення світу художнього твору, встановлення функції мотивів, символів, аналіз мови твору, покликання на художню течію, епоху, інший твір, історичний, філософський контекст, біографію автора. Текст або тексти, а також формулювання запропонованої теми повинні містити вказівку на вміння, які перевірятимуться в цьому завданні. Нижче наводимо дві теми, які пропонували учням під час іспиту:

Тема 1: На основі фрагментів есе Юрія Андруховича Місто – корабель розкрий концепцію Львова як міста–таємниці.

Тема 2: На основі аналізу фрагментів Слова про Ігорів похід та думи Розмова Дніпра з Дунаєм порівняй образ лицаря.

Як бачимо, спосіб перевірки знань української мови у Польщі опрацьований детально, до найменших дрібниць. Звичайно, у пропонованій статті не вдалося описати весь перебіг іспиту, і зовсім не згадано про спосіб оцінювання знань, оскільки це вимагало б значно більшого обсягу статті. Це тільки нарис для фахівців, які хочуть довідатися про те, як і якого зразка готують завдання для перевірки знань української за кордоном. Ця стаття також може допомогти укладачам тестів із української як іноземної зрозуміти специфіку перевірки знань мови як іноземної, а також може слугувати пропозицією для укладачів тестів із інших іноземних мов, які перевіряються в Україні, наприклад, польської, російської, англійської, німецької і ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://www.cke.edu.pl/images/stories/informatory/inform_gimn_ukrainski.pdf
2. http://www.cke.edu.pl/images/stories/informatory/inform_gimn_ukrainski.pdf, а також M. Bogdanowicz, O dysleksji, czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisanii - odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli. Lubin 1994.
3. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Cadre1_en.asp
4. http://www.cke.edu.pl/images/stories/0012_Gimnazjum/100826_Informator%20gimnazjaln y.pdf, С. 185-200.
5. http://www.cke.edu.pl/images/stories/Inf_mat_od2008/ukrainski_a.pdf; Informator o egzaminie maturalnym od 2008 roku, język mniejszości narodowej ukraińskiej, Warszawa 2007.
6. http://www.cke.edu.pl/images/stories/Inf_mat_od2008/ukrainski_a.pdf, С. 27-30.

В статье описан способ проверки знаний украинского языка в Республике Польша, представлены образцы экзаменационных тестов, подготовленных Центральной Экзаменационной Комиссией Министерства образования Польши для учащихся гимназий (II уровень среднего образования) и лицеев (III уровень среднего образования). Эти тесты описаны для двух уровней – элементарного и расширенного.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, язык национального меньшинства, элементарный / расширенный уровень, понимание со слуха, понимание написанного текста, знание языковых функций, письменная работа.

The article describes how the Ukrainian language is tested in the Republic of Poland, presents samples of examination tests prepared by the Central Examination Commission of the Ministry of Education of Poland's for middle schools (second stage of secondary education) and high schools (the third stage of secondary education). Two levels of these tests are described here - basic and advanced.

Keywords: Ukrainian as a foreign language, language minority, elementary / advanced level, the understanding of hearing, understanding written text, knowledge of language functions / language means, a written work.